

Дацків Любов Григорівна, 1956 р. н., жителька с. Побужани, Буського району Львівської області, пенсіонерка. 12. Зварич Надія Романівна, 1953 р. н., жителька с. Чемеринці, Перемишлянського району Львівської області, пенсіонерка. 13. Романів Ольга Михайлівна, 1945 р. н., жителька с. Лагодів, Перемишлянського району Львівської області, пенсіонерка. 14. Кацалай Ірина Петрівна, 1960 р. н., жителька с. Ясенів, Бродівського району Львівської області, пенсіонерка. 15. Періг Степан Степанович, 1948 р. н., житель с. Підкам'янь, Бродівського району Львівської області, священник.

Леся Костюк

ОБРЯД СВАТОВСТВА В ВОСТОЧНОЇ ГАЛИЧИНЕ ВТОРОЇ ПОЛОВИНИ ХХ – НАЧАЛА ХХІ ВВ.

В статті на основі показань ряду інформаторів автор представляє характеристику обряду сватовства в селах Львовщини другої половини ХХ – початку ХХІ вв.

Ключеві слова: Галичина, розвідка, сватовство, сваты, получения макогона.

Lesya Kostyuk

THE CEREMONY OF MATCHMAKING IN EASTERN GALICIA IN THE SECOND HALF OF XX – BEGINNING OF XXI CENTURY

The article base don't the testimony of several informants, the author presents the characteristics of the ritual of courtship in the villages of Lviv of the second half of XX – beginning of XXI century.

Key words: Galicia, exploration, matchmaking, matchmakers, getting makogon.

УДК 94(477)»18/19»:438.41

Наталя Петрик

КОЛЕКЦІЯ ЗБРОЇ ТА ОЗБРОЄННЯ У ФОНДАХ ВОЄННО-ІСТОРИЧНОГО МУЗЕЮ 58-ГО БУДИНКУ ОФІЦЕРІВ

Розглянуто процес виникнення та становлення Музею історії військ Прикарпатського військового округу, на основі якого на сучасному етапі за ініціативи Міністерства оборони України сформовано Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів. Описано колекцію зброї та озброєння, що зберігається в основному фонді та експонується сучасним музеєм; видовий та кількісний склад цієї збірки, час виготовлення та введення в експлуатацію окремих предметів колекції, а також історичний період їх використання.

Ключові слова: Музей історії військ Прикарпатського військового округу, Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів, колекція зброї та озброєння, основний фонд, експозиція.

Важливе значення у вивченні військової історії Української держави та її Збройних Сил відіграють спеціалізовані військово-історичні та воєнно-історичні музеї, головне завдання яких полягає у збереженні, колекціонуванні та експонуванні військово-історичних предметів, серед яких найбільш характерними для дослідження даної проблематики є зброя та озброєння. Одним із таких музеїв Львова є Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів, що виник на базі Музею історії військ Прикарпатського військового округу, існування якого припадало на другу половину ХХ ст.

На даному етапі Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів не належить до загальновідомих музеїв Львова, оскільки знаходиться на території військової частини, а тому огляд його експозиції є частково обмеженим. Проте він вражає кількісним та видовим складом пам'яток, які хронологічно належать до кінця ХІХ – початку ХХ ст. Зважаючи на сказане, цей музей практично не потрапляє у поле вивчення дослідників музеїв та музейної діяльності Львова. Головним популяризатором Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів є його директор Сергій Омелянович Паліса, який видав декілька публікацій, у яких подається коротка довідка з історії виникнення та функціонування даної музейної установи, а також характеристика основної експозиції музею та головних напрямків його діяльності як самостійно, так і у співпраці з іншими музейними установами міста Львова.

Головними джерелами дослідження діяльності та функціонування музею є документація Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів. Фактичне накопичення предметів колекціонування цього музею розпочалося ще в середині ХХ ст. в рамках музею Прикарпатського військового округу, проте вся документація щодо діяльності цього музею, а також щодо надходження предметів збереження до його фондів була знищена в силу різних історичних подій на території нашого краю. На сьогоднішньому етапі у розпорядженні дослідників є лише сучасні документи: наказ командувача військами Прикарпатського військового округу № 127 від 8 травня

1996 р. у м. Львів «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю», а також історична довідка Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів авторства сучасного директора музею С. Паліси і положення про Музей 58-го будинку офіцерів. Крім документації, це дослідження опирається на основний фонд музею, який налічує близько 10 тис. одиниць збереження, не враховуючи пам'яток, що залишаються не опрацьованими, а тому ще й досі не введені до складу основного фонду.

Незважаючи на слабку популяризацію Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів, його колекція вирізняється якісним та кількісним складом предметів збереження, особливе значення серед яких відіграють пам'ятки зброї та озброєння. Ця робота скерована на висвітлення загальної характеристики цієї колекції.

Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів виник на основі музею історії військ Прикарпатського військового округу, початок функціонування якого припадає на 7 травня 1965 р., коли відбулося його урочисте відкриття, приурочене до 20-ї річниці перемоги у Великій Вітчизняній війні [4, с. 6]. Музей створено згідно з директивою міністра оборони СРСР і начальника Головного політичного управління радянської армії та воєнно-морського флоту [4, с. 5].

На час відкриття музей отримав назву «Музей історії військ Червонопрапорного Прикарпатського військового округу». Така назва була зумовлена основною метою створення музею, що полягала у пропаганді бойових традицій радянських збройних сил крізь призму діяльності Прикарпатського військового округу, початки формування якого припадають на період звільнення західних областей радянської України від німецьких військ на завершальному етапі Другої світової війни [4, с. 9].

Новостворений Музей історії військ Червонопрапорного Прикарпатського військового округу знаходився на вулиці Леніна, 99. З 12 липня 1974 р. музей продовжив своє функціонування у новому, спеціально збудованому приміщенні по вулиці Стрийській, 48 а, на території Центрального парку культури і відпочинку імені Богдана Хмельницького, недалеко від монумента бойової слави радянських збройних сил [4, с. 5].

У період незалежності, а саме у травні 1995 р., рішенням командувача військ Прикарпатського військового округу музей перенесено на територію військової частини на вулиці Стрийській, 88, де він знаходиться й на даний час [5, с. 6]. А вже 8 травня 1996 р. видано наказ № 127 «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю», підписаний командувачем військами Прикарпатського військового округу, генерал-полковником П. Шуляком та начальником штабу Прикарпатського військового округу, генерал-лейтенантом В. Палієм [3, арк. 1–2].

Роботу музею організовано згідно наказу міністерства оборони № 122 від 25 квітня 1980 р., а також інструкції та вказівок управління виховної роботи Міністерства оборони України та Прикарпатського військового округу. Штат музею укомплектували згідно зі штатним розкладом військово-історичного музею № 48/021 від 15 квітня 1994 р. [3, арк. 1].

Музей відкритий для публічного огляду, а його діяльність організовано згідно діючого законодавства України: щоденно з 09:00 – до 18:00 год.; вихідні дні – понеділок, вівторок. Відвідування музею здійснювалося за колективними заявками через начальника музею [3, арк. 1]. Матеріальне та фінансове забезпечення музею покладено на ЦКПД Прикарпатського військового округу, як вищий структурний підрозділ [3, арк. 2].

Контроль за виконання наказу «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю» покладено на заступника командувача військами округу з виховної роботи – начальника управління, полковника Л. Коберського [3, арк. 2].

На сучасному етапі музей продовжує функціонувати під назвою Воєнно-історичний музей 58-го будинку офіцерів за адресою – вулиця Стрийська, 88 а, на території військової частини А 0284 [2, с. 1]. Засновником нового Воєнно-історичного музею вважається Міністерство оборони України [5, с. 6].

Сьогодні музей здійснює плідну діяльність по збереженню, колекціонуванню та експонуванню музейних предметів воєнно-історичного значення. Основний фонд музею поділений на декілька підрозділів: зброя та озброєння, боєприпаси, майно інженерної служби, майно зв'язку, майно радіаційного хімічного бактеріологічного захисту (РХБЗ), особисті речі (однострій), бойові прапори, нагороди, картини, скульптури [1].

Значну увагу привертає колекція зброї та озброєння, формування якої розпочалося ще у минулому столітті в рамках музею Прикарпатського військового округу, і продовжується до сьогоднішнього дня вже у сучасному Воєнно-історичному музеї 58-го будинку офіцерів. Найбільшу цінність для вивчення становлять пам'ятки, що надійшли до фондів музею Прикарпатського військового округу ще в 1965 р. згідно з наказом командувача округом [1].

В основному фонді музею знаходяться зразки як холодної, так і вогнепальної зброї. Холодна зброя представлена невеликою кількістю предметів, що переважно стосуються періоду громадянської війни та міжвоєнного періоду. Насамперед – це шабля козацька 1930 р. випуску, заводський номер – ГК1543 (ОФ інв. № 61); шабля козацька 1935 р. випуску, заводський номер – ГН18НГ (ОФ інв. № 60); шабля козацька 1945 р. випуску, заводський номер – НМ3945 (ОФ інв. № 59); а також офіцерські шаблі (ОФ інв. № 56, 58); шабля офіцерська австрійська (ОФ інв. № 57); шабля офіцерська Богомольця 1901 р. випуску (ОФ інв. № 62). Окрім шабел у фонді музею зберігаються багнети-ножі (ОФ інв. № 64, 65), багнети (ОФ інв. № 66, 67) [1].

В експозиції представлено декілька макетів холодної зброї минулих епох: макет пернача (ОФ інв. № 279); декілька макетів шабел з піхвами та без (ОФ інв. № 281–283) [1].

Більшу частину групи пам'яток зброя та озброєння становить вогнепальна зброя. Переважно предмети вогнепальної зброї хронологічно стосуються періодів Першої світової війни, громадянської війни, міжвоєнного періоду, Другої світової війни та частково повоєнних років.

В експозиції музею для огляду представлений 7,62-мм станковий кулемет «Максим» зразка 1910 р., заводський номер СГ 583 – варіант британського кулемета «Максим», що пройшов модернізацію на Тульському збройному заводі та широко використовувався російською та радянською армією у період Першої та Другої світових воєн (ОФ інв. № 26) [1].

У фондах музею представлені також зразки особистої стрілецької зброї періоду громадянської війни. Одним з найяскравіших зразків цієї групи предметів є 7,62-мм револьвер «Наган» зразка 1895 р. польського виробництва (дата виготовлення – 1936 р.) (ОФ інв. № 43) [1]. Заводський номер цього револьвера (№ 30) вказує на те, що представлений зразок зброї належить до першої сотні даної модифікації. Револьвер системи «Наган» – семизарядний револьвер, що був розроблений в 1895 р. для потреб Російської імперії, а згодом активно використовувався і в радянський період. В основному фонді музею представлені ще два зразки цього револьвера пізнішого виробництва (ОФ інв. № 45, 46) [1].

Також в експозиції музею представлений зразок стрілецької особистої зброї, що перебував на озброєнні німецької армії – 10,55-мм револьвер «Рейхсревольвер» взірця 1879 р. (зброя німецьких поліцейських) із заводським номером 185 (ОФ інв. № 44) [1]. Ще одним зразком німецької особистої зброї часів Першої світової війни є 7,63-мм автоматичний пістолет системи «Маузера» взірця 1895 р. В основному фонді музею знаходиться два зразки цього виду зброї (ОФ інв. № 36, 37) [1]. Прикладом німецької особистої зброї, що використовувалася у двох світових війнах є також 9-мм пістолет «Парабеллум» (P-08) взірця 1908 р. У фондах музею зберігається три зразки цієї зброї: 1918 р. випуску із заводським номером 866 (ОФ інв. № 40); 1937-го року, заводський номер – 9168 (ОФ інв. № 39); 1940-го року, заводський номер – 556 (ОФ інв. № 556) [1].

Особливим предметом збереження основного фонду музею є трилінійна гвинтівка системи С. Мосіна взірця 1891 р. (ОФ інв. № 7) [1]. 7,62-мм гвинтівка була випущена в 1899 р. на Київському заводі стрілецької зброї. Унікальність цього зразка зброї полягає у тому, що гвинтівка була випущена через 8 років після виникнення, і ще не зазнала модифікацій [2, с. 3]. Загалом, у фондах музею зберігаються ще дві гвинтівки та два карабіни системи С. Мосіна (ОФ інв. № 8, 9, 10, 11) [1].

Одним із унікальних експонатів музею, що стосується періоду громадянської війни є тачанка кавалерійська (ОФ інв. № 55) [1]. Створена перед Першою світовою війною, як засіб транспортування та бойового застосування кулемету на полі бою, а тому стала символом громадянської війни в Україні. Кавалерійська тачанка була прийнята на озброєння у багатьох арміях світу та відіграла важливу роль у розвитку тактики кавалерії [2, с. 2].

Значна кількість предметів зброї та озброєння належить до періоду Другої світової війни. Важливим предметом експозиції є 45-мм протитанкова гармата (ПТП 45-мм) взірця 1937 р., заводський номер 8302–430 (ОФ інв. № 4) [1]. Ця гармата на початковому етапі війни була головною зброєю у боротьбі з ворожими танками, ставши символом солдатської мужності та відваги, і отримала назву «Прощавай, Батьківщино». Дальність стрільби гармати становила 4400 метрів, а її загальна вага в похідному положенні – 1200 кг. Гармата могла здійснювати 25–30 пострілів у хвилину [2, с. 4]. Ще одним важливим експонатом, без дати випуску, є 76-мм протитанкова гармата (ЗІС-3) (ОФ інв. № 2) [1].

Прикладом німецької особистої стрілецької зброї часів Другої світової війни є 9-мм самозарядний пістолет «Вальтер-Люгер» взірця 1938 р. (P-38). У музеї зберігається два зразки цієї зброї: 1943 р. випуску, заводський номер – 4629 (ОФ інв. № 41) і без року випуску із заводським номером 6652 (ОФ інв. № 42) [1]. На озброєнні офіцерів Червоної армії у період Другої світової війни був 7,62-мм автоматичний пістолет ТТ (Тульський-Токарев), розроблений у 1930 р. В експозиції музею представлений зразок 1939 р. випуску із заводським номером ЧЦ 454 (ОФ інв. № 34) і зразок 1944 року випуску, заводський номер – ШЕ 150 (ОФ інв. № 35) [1].

Проти ворожих танків впродовж війни також ефективно використовувалися протитанкові рушниці. У фондах музею представлені зразки подібної зброї системи конструкторів В. Дегтярьова (ПТРД) і С. Симонова (ПТРС) [2, с. 4].

У розгорнутому вигляді у музеї експонується 82-мм батальйонний міномет (БМ-37), взірця 1937 р. (ОФ інв. № 30) [1]. Вага міномета становить 52 кг, дальність стрільби – 3040 метрів. Міномет міг здійснювати 25–30 пострілів за хвилину [2, с. 4].

Крім згаданих предметів, в експозиції музею представлені й інші зразки вогнепальної зброї періоду Другої світової війни. Серед них – два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Дегтярьова взірця 1940 р. (ППД-40) (ОФ інв. № 48, 49); два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Шпагіна взірця 1941 р. (ППШ-41) (ОФ інв. № 52, 53); два 7,62-мм пістолети-кулемети системи Судаєва взірця 1943 р. (ППС-43) (ОФ інв. № 50, 51) [1]. А також автоматична гвинтівка системи Токарева взірця 1940 р., ручний кулемет системи Дегтярьова взірця 1927 р. тощо [2, с. 5].

Ще однією важливою групою пам'яток є колекція протитанкових та протипіхотних мін, ручних осколкових та протитанкових гармат, пляшок із запалювальною сумішшю, запалів. Ці предмети надійшли до фондів музею вже у період існування сучасного Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів. У фондах музею представлені ручна піхотна граната (РГ-33) (ОФ інв. № 424); ручні гранати взірця 1942 р. (РГД-42) (ОФ інв. № 271, 272, 273); ручна протитанкова граната взірця 1940 р. (РПГ-40) (ОФ інв. № 270); протипіхотна граната оборонної дії взірця 1939 р. (Ф-1) (ОФ інв. № 274) [1].

В експозиції музею представлені також зразки зброї повоєнного періоду. Одним з таких експонатів є 37-мм авіаційна гармата (Н-37Д) із заводським номером ХМ-304, 1957 р. випуску (ОФ інв. № 1) [1]. До зразків зброї повоєнного періоду належать також 7,62-мм снайперська гвинтівка Драгунова (СВД) 1963 р. випуску, заводський номер – СВ 268 (ОФ інв. № 12); 7,62-мм самозарядний карабін Симонова (СКС) 1954 р. випуску, заводський номер – КН 1929 (ОФ інв. № 16); 7,62-мм кулемет Калашникова (ПК) 1963 р. випуску, заводський номер – ИГ 272 (ОФ інв. № 22); 7,62-мм ручний кулемет Калашникова (РПК) 1962 р. випуску, заводський номер – ЯВО 175 (ОФ інв. № 23); 7,62-мм автомат Калашникова (АК) 1954 р. випуску, заводський номер – АН 4244 (ОФ інв. № 24); 7,62-мм автомат Калашникова (АК) 1961 р. випуску, заводський номер – ЩЕ 4656 (ОФ інв. № 25); 9-мм пістолет Макарова (ПМ) 1954 р. випуску, заводський номер – УЧ 648 (ОФ інв. № 32) [1].

Ще одним особливим експонатом, що перебуває на збереженні Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів є броневий автомобіль Балтійського заводу без дати випуску, який експонується біля головного входу до будівлі музею (ОФ інв. № 54) [1].

Це далеко не весь перелік предметів зброї та озброєння, що зберігаються у фондах Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів. Проте навіть такий невеликий огляд пам'яток показує, що музей володіє однією з найбільших та досить унікальних воєнно-історичних колекцій, зокрема колекцією зброї та озброєння, не лише серед музеїв Львова, але й серед багатьох музеїв України. Кількісний та якісний склад його фондів дозволяє повною мірою продемонструвати військову історію Української держави ХХ ст. Музей потребує подальшої роботи над збереженням вже наявних пам'яток, а також їх примноження для яскравішої демонстрації воєнного минулого нашого краю. Крім того, необхідними є заходи для популяризації воєнно-історичного музею, який є також і джерелом вивчення історії Українського Війська та Збройних Сил України.

На сьогоднішній день головним популяризатором та натхненником діяльності Воєнно-історичного музею 58-го будинку офіцерів є його директор С. Паліса, на неймовірному ентузіазмі якого музей продовжує функціонувати в умовах незначного державного фінансування.

Список використаних джерел

1. Основний фонд пам'яток Воєнно-історичного музею 58-го Будинку офіцерів / Картковий каталог. 2. Паліса С. О. Історична довідка Воєнно-історичного музею 58-го Будинку Офіцерів / С. О. Паліса. – 8 с. 3. Наказ командуючого військами Прикарпатського військового округу № 127 від 8 травня 1996 р. у м. Львів «Про відкриття Музею історії Прикарпатського військового округу та організаційні заходи, пов'язані з його діяльністю» / Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. – 2 арк. 4. Музей історії військ Краснознаменного Прикарпатського воєнного округу: Путеводитель / [П. А. Дерез, И. А. Литвиненко, И. В. Терещенко и др.]. – Львов: Каменяр, 1980. – 78 с. ил., 1 вкл. л. 5. Паліса С. О. Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів / Сергій Омелянович Паліса // Український військовий музей. – Київ: НВІМУ. – 2011. – № 3. – С. 6–11. 6. Прикарпатський військовий округ: півстоліття солдатської слави / Під загальною редакцією генерал-полковника П. І. Шуляка. – Львів: Управління виховної роботи ПрикВО, 1995. – 84 с. 7. Положення про Музей 58-го Будинку офіцерів / Воєнно-історичний музей 58-го Будинку офіцерів. – 3 с. 8. Тимчишин Я. Подорожі по Львівщині. Краєзнавчо-туристичний нарис / Я. Тимчишин, М. Савка, П. Тимошенко. – Львів: Каменяр, 1967. – 384 с. 9. Відкриття виставки «АТО. Неоголошена війна Україні» / Львівський історичний музей. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.lhm.lviv.ua/news/192.htm.

Наталья Петрык

**КОЛЛЕКЦИЯ ОРУЖИЯ И ВООРУЖЕНИЯ
ВО ФОНДАХ ВОЕННО-ИСТОРИЧЕСКОГО МУЗЕЯ 58-ГО ДОМА ОФИЦЕРОВ**

Рассмотрен процесс возникновения и становления Музея истории войск Прикарпатского военного округа, на базе которого на современном этапе был сформирован Военно-исторический музей 58-го дома офицеров по инициативе Министерства обороны Украины. Описано коллекцию оружия и вооружения, которое сохраняется в основном фонде и экспонируется современным музеем; видовой и количественный состав этого собрания, время изготовления и введение в эксплуатацию отдельных предметов коллекции, а также исторический период их использования.

Ключевые слова: Музей истории войск Прикарпатского военного округа, Военно-исторический музей 58-го дома офицеров, коллекция оружия и вооружения, основной фонд, экспозиция.

Natalia Petryk

**THE COLLECTION OF WEAPON AND ARMAMENT IN FUNDS
OF MILITARY HISTORY MUSEUM 58TH HOUSE OF OFFICERS**

The article deal with a process of appearance and becoming of History Museum of Carpathian Military District troops. It became the basis for Military History Museum 58th House of Officers that was created by Ministry of Defence Ukraine. The article discusses the collection of weapon and armament that is saved in the main fund and displayed in the main exposition of Military History Museum 58th House of Officers. The article is about the type and number of attractions, the historical period of their manufacture and using.

Key words: History Museum of Carpathian Military District troops, Military History Museum 58th House of Officers, the collection of weapon and armament, the main fund, exposition.

UDK 728.93/94

Rahiba Aliyeva

HOUSES WITH DOUBLA IN THE APSHERON RESERVES

Houses with doubla (double-two flues) is a type of dwellings widely spread only in historical villages of Absheron. The important element of planning composition of houses with doubla consists of the construction of the kitchen. Everyday life of the family passed in the kitchen. Houses with doubla of Nardaran, Gala, as well as other historical villages of Absheron had identical function. So the kitchen was large for the construction of tendir for baking bread, the hearth for heating meal and water, double flues – doublas with conical domed construction on the facade brought to enriching of the building's silhouette.

Key words: dwelling houses, Absheron reserves, houses with doubla, drain, vault.

Residential buildings are one of primary and major needs of the person. These buildings, being among the main objects of national architecture, became the mass structures of the cities and villages which have personified taste of need of the people. Architectural a construction, held a specific place in a settling panorama, serving as a background for public buildings, became the main factor in underlining of their scale. They as necessary elements of human life, reflect in themselves a way of life, traditions, a religious origin of each people. On the basis of all this it is possible to speak about complete system of the social philosophical thought transferred from generation to generation. The national residential buildings created by unity material and spiritual and an esthetics of the environment as a live and changeable organism, constantly extended construction of new settlements in dependence of activity of a family old communicated and became attempts to bring them into accord with rate of development of an era.

Houses with dubly (the double is two flues) – housing type which has widely extended only in the historical villages of Absheron.

His separate samples of the end of XVIII which have remained in reserves till today, the beginnings of XX in, and also the numerous reconstructed dwellings give the chance to comprehensively investigate development of this type of the dwelling. The architectural composition of this type which is found generally in the Historical and cultural Reserve Nardaran and the Historical and Ethnographic reserve of Gala was reached by creation of kitchen.